

Vykoupil, Libor

S Národní lígou do Národního sjednocení

In: Vykoupil, Libor. *Jiří Stříbrný : portrét politika*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, pp. 185-208

ISBN 808648811X (Matice moravská)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123440>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

XI. S Národní ligou do Národního sjednocení

Dne 10. ledna 1932 se konal III. sjezd Národní ligy na Střeleckém ostrově. Byl zahájen v 9,15 za účasti asi pěti set osob, z čehož bylo 387 delegátů, zejména pražských. Jednání sjezdu zahájil Alexandr Nepevný a po něm se ujal slova Jiří Stříbrný. Ve své řeči stručně nastínil vznik a program Národní ligy, kterou „označil za protihradní, radikální a nacionalistické hnutí lidových mas, vzniklé jako reakce proti dnešní oligarchii nemohoucích a přežilých politických stran“. V hlavní části se vrátil ke svému procesu, popsal jeho podrobnosti a vylíčil jeho širší politické souvislosti. Proces „prohlásil za politickou mstu, jíž měl být odstraněn vůdce národního hnutí“.⁶⁸¹

V Národní lize se však ve stejné době objevily některé odstředivé tendence. Jedna z takových opozičních skupin sídlila v Kolíně a vedl ji bývalý příslušník NOF dr. Červenka spolu s bývalým tajemníkem Ligy A. Ježkem, který byl ze strany vyloučen pro finanční nepořádky. Nespokojenost se projevila už při volbách do Ústředního výkonného výboru strany na sjezdu 10. ledna 1932. Podle výsledků bylo zřejmé, že opozice zesílila zejména na Žižkově a v Nuslích. Organizace pro Prahu I. a Prahu V. odmítly totiž složit původně upsaných 40 000 Kč na akcie tiskové společnosti Tempo.⁶⁸²

Vedení Národní ligy opozici podceňovalo, ale ta se poměrně slušně zorganizovala. Do jejího čela se postavil Alois Ježek a formálně ustavil svoje křídlo tím, že si zřídil nový sekretariát na Žižkově ve Šlikově ulici. Z jeho prohlášení vyplynulo, že opozice se bude nadále orientovat na národní demokracii, i když zůstává protihradní a protibenešovská, zaměřená proti vázaným kandidátním listinám. Zásadně však odmítá být nástrojem v rukou dvou vedoucích skupin ve vedení Ligy, které sledují pouze vlastní prospěch. Vyplynulo to jasně ze situace kolem 50. narozenin dr. K. Perglera, když národně demokratický Národ přinesl obsáhlý článek a Polední list vůbec nereagoval. Teprve o dva dny později vyšel i tam skromný příspěvek. Vedení Národní ligy se Perglerem sice neustále ohání, ale není schopno a snad ani ochotno pro něj něco udělat. Skupina kolem J. Stříbrného a F. Hlaváčka, bývalého tajemníka národní demokracie a jejich konkurenti sdružení kolem A. Chmelíka se vyčerpávají vzájemnými intrikami a výsledek je pro stranu negativní.

Ačkoliv v květnu 1932 zemřel představitel opozice A. Ježek, opozice existovat nepřestala. Naopak vydávala tzv. Korespondenci, která měla

⁶⁸¹ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora, T 66/32.

⁶⁸² AKPR, karton 162, T475/27, záznam ze dne 20. 1. 1931 (má být 1932), T 298/32.

odhalit praktiky vedení Národní ligy, zejména Jiřího Stříbrného. Odcitujeme některé z textů, které nám umožní udělat si bližší obrázek. „Snad většina členstva v Národní lize dosud pohlížela na osobu Jiřího Stříbrného tak, jak kdysi před lety charakterisoval jej časopis mládeže Slovan. Člověk, politik, kterému bylo ukřivděno, na kterém byl spáchán zločin. Ano, souhlasíme, že vždy bylo vůči němu neslušně postupováno, boj na jeho odstranění vedli lidé, kteří neměli nejen legitimaci, ale také dostatečné schopnosti. To je éra, kterou všichni známe, ale my také známe Jiřího Stříbrného jako vůdce samotného očistného hnutí Národní Ligy.“

„Zmínili jsme se, že Jiří Stříbrný nedovedl a nedovede držeti slovo. Jeho čestné slovo jest zrovna tak účinné, jako kteréhokoliv občana, který jenom čestnými slovy hází, ale přitom nikdy nedodržuje. Jeho taktika, ať to jde, jak to jde, jen když se to povede. Obklopen smečkou dobrodruhů, lidí pochybného charakteru, sliboval vždycky svému poctivému okolí – ‚však já sjednám nápravu‘. Náprava nebyla sjednána, ač stížnosti ve hnutí datují se již od počátku založení. (...) Jeho schůze, jsou-li naplněny, mají jeden účel pro zvědavce: ‚S jakým pak klípkem asi zase přijde?‘ Jiří Stříbrný mohl získati důvěru národa, kdyby zanechal Jiřího Stříbrného ve straně národně socialistické. Ale Stříbrný vidí pouze sebe a zase sebe, potřebuje všechny, aby mu přisluhovali, ale nepotřebuje-li je, odkopne zapomenuv na poslední pomazání – vysloviti politování, že už jde.“

V dalším textu je zejména rozbor úrovně Stříbrného žurnalistů. Nejvíce odporu si vysloužil F. Kahánek, šéfredaktor Poledního listu. Kvůli němu musel odejít i ing. Schwarz. „Dr. Kahánek si potrpí a potrpěl na šfavnaté titulky. Na jeho popud se objevily hloupé články: Svedená panna na Vyšehradských hradbách, pak pitomost o ptáčku šveholicím, povídání o ukousnutém pohlaví a jiná svinstva. Dříve dělal, že s lidmi cítí, ‚dnes se na ten blbý dobytek na veřejných schůzích nemůže ani dívat‘ (vlastní slova).“⁶⁸³

Dne 31. ledna 1933 se konala valná hromada pražského výboru Národní ligy. Politický referát na ní přednesl A. Chmelík. Podle informátora „prohlásil, že Kobsínek byl vlastně ve službách národních socialistů a že 4 dny před pučem měl v Praze poradu s vedoucími funkcionáři této strany. Celá tato akce je jen součástí plánu na odstranění Gajdy a rozpuštění NOF, který podporuje ze stranických důvodů i republikánská strana. Po fašistech přijdou na řadu komunisté. Ihned po brněnském případě byl dotázán zemský úřad, zda u některého z útočníků byla nalezena legitimace Národní ligy a odpověď byla záporná.“ Chmelík dále chvástavě prohlásil, že předseda poslanecké sněmovny Staněk v soukromé rozmluvě připustil, že při příštích volbách může Stříbrný počítat s 20 – 50 mandáty.⁶⁸⁴

Na počátku roku 1933 Národní liga zvýšila výrazně svoji aktivitu. Na duben připravila „Týden boje národní mládeže“, akci zaměřenou zejména na pražské studenty. Kromě jiného se zde uplatnili i příslušníci Mladé

⁶⁸³ AKPR, karton 162, T475/27, Korespondence z 5. 6. 1932, T-1245/32.

⁶⁸⁴ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 17. 2. 1933, T-326/33.

generace NL, kteří tvořili uniformované pořadatelské sbory v šedých košilích a růžových vázankách. Dne 3. dubna se v rámci těchto akcí konala na Slovanském ostrově tragická schůze Národní ligy. Na tomto shromáždění v bitce mezi ligisty a komunisty došlo k těžkému zranění studenta filozofické fakulty Karlovy univerzity Emanuela Zahradníčka.⁶⁸⁵ Hned po jeho úmrtí konali vedoucí funkcionáři Národní ligy důvěrnou poradu. Účastníci byli kromě Stříbrného i Chmelík, Kahánek, Hýbl, Kut, Werner a Schwarz. Přítomní došli k závěru, že útok nezhájili pořadatelé, ale komunisté. Protože tato násilná smrt bude jistě předmětem soudního líčení, je třeba již nyní sehnat svědky a začít formovat veřejné mínění. Komunisté budou chtít této smrti jistě využít.⁶⁸⁶ V souvislosti s tím prorokoval Stříbrný nutnost předčasných voleb a počítal s tím, že by mohly být již na podzim roku 1933.⁶⁸⁷

Po neúspěchu Týdne boje národní mládeže se situace Národní ligy prudce zhoršila a všechny vnitřní problémy vypluly na povrch. Satirický časopis Šejdrem se ocitl v centru pozornosti státních úřadů a v květnu byla zakázána jeho distribuce v trafikách. Vedení Tempa se rozhodlo vybudovat si vlastní síť kolportérů, ale to byla akce dlouhodobější a náklad časopisu zatím závažně klesal. Zastavil se konečně na 20 000 kusů každého čísla a ani ty se neprodaly všechny. Sám Stříbrný se veřejně dal slyšet, že celé hnutí už nemůže dále podporovat. Jeho nakladatelský a tiskařský podnik má problémy, finance jsou vyčerpány nákladnými procesy a hnutí není schopno samostatné finanční aktivity. Na sbírkovou akci, kterou Stříbrný inspiroval, se šlo jen 80 000 Kč, přičemž většina továrníků přispěla 10 000 Kč „na osvobození od socialistických vlivů“. Dokladem úpadku je fakt, že odborová Unie (i když opět s novým tajemníkem) zcela stagnuje a ve fondu Národní ligy je pouhých 148 000 Kč. Přitom po zákazu prodeje časopisu Šejdrem na trafikách klesl jeho náklad natolik, že podnik Tempo přichází měsíčně o 100 000 Kč. Proto rozhodl, že časopis bude vycházet jen do 1. 7. 1933 a pak bude zastaven.⁶⁸⁸ Nakonec skončilo jeho vydávání už na konci května a dnem 2. června jej nahradil nový humoristický časopis Ulice, ale ani ten nezměnil nepříznivou bilanci a nepřinesl tolik očekávaný úspěch. Velkoryse se začalo s nákladem 100 000 kusů u prvních čísel, ale postupně bylo třeba jej snižovat, až se ze 40 000 vtištěných kusů prodalo u každého čísla tak 15 000 kusů.⁶⁸⁹

⁶⁸⁵ Zahradníček zemřel 14. dubna na následky svého zranění. Srov. MOSTECKÝ, R.: *Pokus o nástup fašismu a jeho první oběť*. In: Sborník statí a vzpomínek na studentské pokrokové hnutí třicátých let. Praha 1963, s. 111–116.

⁶⁸⁶ Komunisté prohlásili Zahradníčka za první a poslední oběť českého fašismu a vyhlásili budování jednotné fronty proti fašismu. *Rudé právo*, 16. 4. 1933.

⁶⁸⁷ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 21. 4. 1933, T-745/33.

⁶⁸⁸ AKPR, karton 162, T-475/27, zpráva informátora ze dne 18. 5. 1933, T-876/33.

⁶⁸⁹ AKPR, karton 162, T-475/27, zpráva informátora ze dne 24. 6. 1933, T-1025/33.

Dne 12. 5. 1933 navštívil Stříbrného v bytě lidovecký poslanec Myslivec, ale už 15. května se rozšířila zpráva, že Stříbrný onemocněl. Později se objevily nové informace, že jeho choroba je vážná a stejně tak zprávy, že se vlastně nic neděje, nebo že jde dokonce o mystifikaci. Poplašené předsednictvo Národní ligy svolalo však hned na 17. 5. schůzi a jednalo o nastalé situaci. Po informaci o zdravotním stavu předsedy, který byl prohlášen za špatný: lehký záchvat mrtvice a chřipkové komplikace hnisavé angíny, přistoupilo se k jednání. Většina přítomných se pod vlivem lékařské zprávy shodla na tom, že je třeba poslat do USA dopis Perglerovi a požádat jej, aby se vrátil a postavil se opět do čela hnutí.⁶⁹⁰

Zdravotní stav Stříbrného vzbuzoval zmatek i v hradních kruzích. Ještě před jeho onemocněním vyvolala v prezidentské kanceláři radost zpráva, že v příštích volbách bude Stříbrný kandidovat v pražském volebním okrese „A“ až na 8. místě. Před ním má být na kandidátce ligistů i starý prezident nejvyššího soudu dr. Popelka, J. S. Machar a další.⁶⁹¹ Pak se objevily zprávy o Stříbrného chorobě a nastala doba dohadů. „Skutečný zdravotní stav posl. Stříbrného se úzkostlivě tají, a to nejen před členstvem Národní ligy, ale i před příslušníky ústředního sekretariátu. Následkem toho kolují mezi přívrženci různé zprávy, které není možno bezpečně si ověřit. Z okolí rodiny posl. Stříbrného se proslýchá, že zdravotní stav nemocného se stále horší, a že lze jen stěží počítat s jeho návratem do politické aktivity.“⁶⁹²

Tuto situaci odpůrci Stříbrného uvítali. Objevily se hlasy, že bez jeho účasti Národní liga zanikne. Prudké zhoršení pacientova zdravotního stavu na konci května všechny dohady jen potvrdzovalo. Dne 31. 5. 1933 k sobě Stříbrný pozval předsednictvo strany – Chmelíka, Trnobranského, Kahánka – a nechal se informovat o vývoji situace. Písemně (nemohl mluvit) vydal pak pokyny pro další činnost Ligy. „Při odchodu předal dru Kahánkovi zapečetěný dopis, který má být otevřen v případě jeho úmrtí a obsahuje poselství pro přívržence Národní ligy.“ Téhož dne se konala schůze ústředního výkonného výboru a nálada na ní byla velmi stísněná. Ozvaly se dokonce hlasy, že by bylo vhodné stranu rozpustit. Doposud vytvořené kontakty s národní demokracií se totiž v poslední době přerušily a národní demokraté odložili své rozhodnutí o spojení obou stran až na pozdější dobu podle toho, jak se vyvine stav nemocného.⁶⁹³

Ten se zlepšil až na konci června. „Podle informací z kruhů Národní ligy zdravotní stav posl. Stříbrného se částečně zlepšil, neboť ubylo křečovitých srdečních záchvatů. Ošetřující lékaři doufají, že nemoc se do dvou měsíců zlepší do té míry, že nemocný bude se moci odebrat do ně-

⁶⁹⁰ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 26. 5. 1933, T-924/33.

⁶⁹¹ Tamtéž.

⁶⁹² AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 20. 6. 1933, T-953/33.

⁶⁹³ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 7. 6. 1933, T-958/33.

kterého horského sanatoria ke klimatické léčbě.⁶⁹⁴ S postupem léčení se měnila i situace uvnitř vedení Národní ligy. Karel Kut, který přišel do redakce Poledního listu jako představitel mladé generace ligistů, začal pomalu vytlačovat z pozic Ferdinanda Kahánka, šéfredaktora a spolupracovníka J. Stříbrného již ze strany národních socialistů. Využíval k tomu i podpory akcionářů Tempa, kteří Kahánkovi vyčítali nedostatek obchodnické odbornosti. Kut byl také jediným důvěrníkem Stříbrného a navštěvoval jej pravidelně v jeho bytě po celou dobu jeho nemoci. Byl poslem všech Stříbrného zpráv a jeho jménem psal dokonce i články do ligistického tisku.

Stříbrného choroba výrazně poznamenala vývoj koaličních jednání Národní ligy, zejména s národními demokraty, a to jak se stranou jako s celkem, tak i s jednotlivci. Zřetelné to bylo na příkladu Ladislava Rašína, který byl s vedením Ligy v tak čilém styku, že se po jihlavském procesu zcela otevřeně hovořilo o jeho přechodu k ligistům. Po onemocnění Stříbrného však postupně ochládal, i když Kahánek tvrdil, že kontakty s ním pokračují. Obdobně tomu bylo s Františkem Hlaváčkem, který kdysi zprostředkoval kontakt Stříbrného s Gajdou a do své rezignace na funkci tajemníka národní demokracie byl brán spíše jako spolupracovník Národní ligy. Nyní omezil svoje kontakty na osobní styky s Horkým, Schwarzem a Trnobranským.⁶⁹⁵

Změn doznaly i vztahy se slovenskými nacionalisty. Jednání nikdy předtím příliš nepokročila, neboť ani jedna strana si nechtěla svazovat ruce. Za Stříbrného onemocnění se poměry zkomplikovaly, a to i tím, že ing. Schwarz, který byl nejdůslednějším zastáncem česko-slovenské spolupráce, byl zatlačen do pozadí. Nebyl také delegován na Příbinovské oslavy, které se v srpnu 1933 měly konat v Nitře. Stříbrný byl velmi nespokojen, že výkonný výbor vyslal na Slovensko A. Chmelíka, který měl podporu Kahánkovu. Chmelík se na oslavách v Nitře nijak zásadně neprojevil a nepodařilo se mu ani dovést slovenské partnery k dalšímu jednání.⁶⁹⁶

Stav Národní ligy v době onemocnění Stříbrného lze shrnout slovy informátora: „Celkový chaotický stav v organizacích i ve vedení NL svědčí jasně o tom, že celé hnutí trpí nemocí posl. Stříbrného, na jehož popularitě bylo vlastně vybudováno a s jehož osobou zdá se být jeho existence a další trvání pevně spojeno. Proto se netrpělivě čeká na jeho návrat do politického života, neboť se soudí, že jenom autorita posl. Stříbrného je s to rozhárané poměry v NL urovnatí.“⁶⁹⁷

Zatím se však zdravotní stav Stříbrného přece jen zlepšoval a vedení Národní ligy připravovalo jeho návrat do politické arény. Polední list se

⁶⁹⁴ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 26. 6. 1933, T-1026/33.

⁶⁹⁵ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 28. 6. 1933, T-1053/33.

⁶⁹⁶ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 4. 10. 1933, T-1404/33.

⁶⁹⁷ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 16. 10. 1933, T-1456/33.

zatím držel zpět, neboť panovaly obavy z jeho zastavení. Radikálové kolem Kuta sice kritizovali vedení strany, ale většina činovníků se připravovala spíše s výhledem do budoucna.⁶⁹⁸ Bylo dohodnuto, že po svém návratu do politického života vystoupí Stříbrný v parlamentu a projevem odstartuje kampaň proti politickým protivníkům pod heslem „Nepříznivé mínění“. Byly připraveny materiály na V. Klofáče, především od Františka Stejskala, o machinacích s válečnými půjčkami. Připravovaly se podklady proti J. Stránskému, F. Peroutkovi a dalším, jimž se vyčítaly statisícové odměny z ministerstva zahraničí. Byly přichystány i útoky proti bankéřům, zejména Jaroslavu Haškovi, podporujícímu národní socialisty.⁶⁹⁹

Jiří Stříbrný se vrátil do politického života až po půl roce, a to zrovna do situace, kterou vyvolalo vydání zákona o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran. Tento zákon datovaný 25. 10. 1933 byl sice zaměřen hlavně proti sudetoněmecké iredentě a proti komunistům, ale vedoucí činitelé Ligy pocítovali jeho ostří i na svém krku. Situace došla tak daleko, že se na sekretariátu pářily některé dokumenty a materiály z redakce Poledního listu se ukrývaly. V této situaci nepomohlo ani ujištění Stříbrného, že má slib, že k zákroku proti Národní lize nedojde. Návrat Stříbrného se tedy nekonal tak slavně, jak bylo připraveno. „Vzhledem k návratu posl. Stříbrného do politického života zahájilo vedení NL akci, jejímž účelem je zvýšení popularity posl. Stříbrného a jeho významu pro nacionální hnutí. Tato akce vycházející z předpokladu, že posl. Stříbrnému nutno vydobýtí postavení oficiálního vůdce národní opozice, byla zahájena interviewem redaktora Kuta s ošetřujícím lékařem, který byl uveřejněn v Nedělním listě. Zároveň byl dán pokyn místním organizacím, aby na schůzích poukazovali řečníci na politický význam posl. Stříbrného a jeho úlohu v československém osvobozenkém hnutí.“⁷⁰⁰

To však byla jen oficiální část politiky Národní ligy, uvnitř strany stále ještě zuřila vnitřní válka. Ing. Schwarz byl zaměřen proti Stříbrnému a doporučoval spolupráci se slovenskými nacionalisty a s radikálními národními demokraty. V opozici proti Stříbrnému byli z různých osobních důvodů i poslanec Chmelík a tajemník Paulus. Díky těmto konfliktům se Ferdinand Kahánek dostal do izolace a musel rezignovat na funkci úřadujícího místopředsedy společnosti Tempo. Na jeho místo postoupil Alexandr Nepevný, zřejmě bližší Františku Stříbrnému a jinak schopnější organizátor. Kahánek se ale udržel v čele redakce Poledního listu.⁷⁰¹

Ke skutečnému návratu Stříbrného do politiky došlo až 20. 11. 1933, když se konala schůze užšího předsednictva Národní ligy. Díky jeho přítomnosti dostalo jednání slavnostní ráz. Přítomní načas zapomněli na vzájemné osobní spory. Kahánek a Schwarz se dokonce oficiálně sblížili,

698 AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 27. 10. 1933, T-1493/33.

699 AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 16. 10. 1933, T-1456/33.

700 AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 10. 11. 1933, T-1629/33.

701 Tamtéž.

což J. Trnobranský kvitoval. Vůbec celá schůze proběhla ve zvláštním duchu. A. Chmelík tvrdil, že jako člen pražského magistrátu má nejlepší zprávy o stavu koalice. Na pražské radnici se již podařilo vrazit klín mezi národní demokraty a lidovce na jedné straně a agrárníky a socialisty na straně druhé. Stříbrný však polemizoval s názorem, že národní demokraté a lidovci půjdou s Národní ligou. Opak je pravdou. Liga se připojuje k politice většiny. V tomto směru jej vlastně podpořil i tajemník Hýbl. Ten totiž potvrdil, že se nedaří zvětšit členskou základnu. Fašista Paulus měl získat fašisty, ale jen prodal Gajdu a nyní prodává Ligu republikánům.⁷⁰²

V tomto směru se však Stříbrný Pauluse zastal, stejně jako se zastal i dr. Kahánka. Jeho nestabilní postavení podpořil natolik, že to vyvolalo odpor těch, kteří už vsadili na nového koně – Karla Kuta. Objevila se opozice bývalých fašistů v čele s Hugo Tuskany, kteří kritizovali poměry v hnutí a mimo jiného vyčetli dr. Kahánkovi i jeho židovský původ. Na schůzi užšího předsednictva byli sice vyloučeni, ale přinejmenším se jménem Tuskanyho se budeme ještě setkávat.⁷⁰³

První zprávu o plánovaném vzniku politického uskupení, které později dostalo název Národní sjednocení, máme z roku 1929. Informátor podával v květnu tohoto roku do Kanceláře prezidenta republiky sdělení o tom, že se chystá vznik jakéhosi Národního sdružení – středostavovské strany, která by seskupovala bývalé národní demokraty Kramářovy (intelektuálové, zástupci průmyslu a kapitálu) a socialisty Stříbrného (národní dělníci, maloobchodníci, živnostníci). Informátor konstatuje, že Stříbrnému jde v očekávaných volbách zejména o mandát a spojí se tedy s kýmkoliv.⁷⁰⁴ Myšlenky na toto spojení však byly předčasné. V roce 1929 byla situace pro tak zásadní přesun v politické konstelaci přece jen poněkud nezralá. Ani dočasné spojenectví Stříbrného radikální strany s Národní obcí fašistickou nebylo příliš pevné a národní demokraté prozatím nespěchali definitivně svazovat svoji existenci s tak pochybným partnerem. Jistá jednání, i když tehdy ještě neúspěšná, tu však proběhla.

Vrátil se k nim tisk v roce 1933, a to v souvislosti se sjezdem Mladé generace ČsND.⁷⁰⁵ Sbližování Ladislava Rašína a Jiřího Stříbrného vyvolalo reminiscence na dřívější vývoj, které nepopřel ani sám Rašín. Původně z tisku nebylo zřejmé, do kterého časového období zařadit schůzky, kterých se na jedné straně zúčastnili Jiří a František Stříbrný a někdy i Emil Šimek, a ze strany druhé z popudu samotného K. Kramáře ředitel Národních listů F. Sís a generální tajemník strany F. Hlaváček. Zavádějící byla formulace, která o Stříbrného seskupení hovořila jako o „Lize“, což by události zařa-

⁷⁰² AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 24. 11. 1933, T-1632/33.

⁷⁰³ AKPR, karton 162, T475/27, zpráva informátora ze dne 14. 12. 1933, T-1704/33.

⁷⁰⁴ AKPR, karton 163, T-475/27, část IV, 1616/29.

⁷⁰⁵ Tento valný sjezd Mladé generace se konal ve dnech 8. a 9. 1. 1933 jako sjezd frakčních organizací uznávajících Rašínovu autoritu.

zovalo až do období počínaje podzimem 1929.⁷⁰⁶ Stříbrného tisk upozornil, že k jednáním došlo v době, kdy se Národní liga teprve tvořila a Národní listy prohlásily, že jednání mezi národní demokracií a skupinou Stříbrného se konala v roce 1928 a iniciativa vyšla nikoliv od K. Kramáře, ale fakticky se strana Stříbrného hlásila do národní demokracie.⁷⁰⁷

Snahu o splynutí obou stran dokumentuje i písemný návrh, který stanovil zhruba tyto zásady: „1/ Programové rozdíly obou stran jsou nepatrné, sloučení lze tím spíše provést, že se národní demokracie chystá revidovat program a změnit jméno na název Národní strana. 2/ Nová společná národní strana nebude socialistická, nýbrž sociálně reformní. Bude dbát zájmů všech vrstev, má za hlavní cíl budování republiky jako státu národního a politicky bude stranou středu. 3/ Připojení slovanských socialistů bude provedeno tím, že se její zástupci zvolí do výkonných výborů strany národní a veškeré organizace se sloučí. Jiří Stříbrný bude jedním ze čtyř místopředsedů ústředního výkonného výboru. 4/ Jiří Stříbrný bude kandidován buď v Praze na druhém místě nebo ve venkovské župě na místě prvním. 5/ Tisk Stříbrného zůstane samostatný, ale bude podporovat národní stranu.“⁷⁰⁸ O těchto návrzích se podle tisku konaly společné porady za přítomnosti dr. Karla Kramáře. Stříbrný kromě toho prý žádal, aby se národní demokraté vzdali spolupráce s J. Preissem a F. Hodáčem, aby se stali finančně nezávislími na Svazu průmyslníků a aby zaručili kandidaturu K. Perglerovi a J. Trnobranskému. Tyto požadavky pak vedly k tomu, že se fúze neuskutečnila, neboť ČsND požadovala, aby se Stříbrného strana připojila k ní, odmítla se zbavit Preisse a Hodáče, popřela přímou podporu ze strany Svazu průmyslníků a kandidaturu Perglera a Trnobranského považovala za neskromnost.⁷⁰⁹ Tím byly všechny kontakty na delší dobu přerušeny.

Národní demokracie, která vstoupila do nového Československa jako významný politický činitel, upadala současně s tím, jak se K. Kramář vzdaloval reálné politice. Hned na počátku 20. let spatřovali radikální nacionalisté v jejím vedení naději i v českém fašismu. Na podzim 1922 přešla národní demokracie od sympatií k přímé podpoře fašistického hnutí. Za vůdce Národního hnutí, které bylo „volným sdružením vlastenecky cítících občanů“,⁷¹⁰ je všeobecně považován Viktor Dyk, který, jak později říkal, „v době, kdy se na palubě národní lodi vše namačkal nalevo, kvůli ‚vyváženosti‘ se sám postavil napravo“.⁷¹¹ Jeho motivací bylo vlasteneč-

⁷⁰⁶ Lidové noviny, 9. 1. 1933.

⁷⁰⁷ Národní listy, 11. 1. 1933.

⁷⁰⁸ Lidové noviny, 11. 1. 1933.

⁷⁰⁹ Lidové noviny, 11. 1. 1933.

⁷¹⁰ *Český antifašismus*, s. 48, 55–56, 237. Srov. též: PASÁK, T.: *K historii českého fašismu*. Praha 1985, s. 7.

⁷¹¹ KAUTMAN, F.: *Naděje a úskalí českého nacionalismu*. Viktor Dyk v českém politickém životě. Praha 1992, s. 37.

tví, problémem však fakt, že se kolem něj brzy objevila skupina lidí s nevalnou politickou pověstí. Sám Dyk se za skutečného fašistu nikdy nepovažoval a svoje okouzlení některými jeho principy vysvětloval takto: „...fašistou jsem nebyl a nejsem, mé stanovisko bylo důsledné a jasné: sympatisuji s národním duchem, hlásaným fašisty, neztotožňoval jsem se s jejich diktátorskou teorií a často s jejich taktikou.“⁷¹²

Přesun národní demokracie doprava odradil některé prohradní osobnosti i skupiny, které stranu opouštěly, přičemž nejvýznamnější byl v září 1925 odchod tzv. moravského křídla Jaroslava Stránského. Pravicové orientaci však kromě již zmíněných K. Kramáře a V. Dyka přáli i dr. A. Hajn, tajemník F. Hlaváček, prof. F. Mareš, ředitel F. Sís a další. Radikální nacionalismus byl vlastní i skupině Mladé generace s časopisem *Národní myšlenka*, kde sehrával vedle dr. V. Klímy a ing. F. Touška stále významnější roli JUDr. Ladislav Rašín.

Strana národních demokratů se dlouho zmítala v těžkostech, ale po překonání vnitropolitické krize ve státě usilovaly finanční kruhy, zejména skupina Živnobanky vedená J. Preissem, o utlumení fašizujícího radikalismu národních demokratů a o nastolení dohody mezi nimi a hradním křídlem. Ke splnění těchto úkolů byl do strany vyslán generální tajemník Ústředního svazu čs. průmyslníků dr. F. X. Hodáč. Tomu se podařilo rychle ovládnout Pražskou akciovou tiskárnu vydávající *Národní listy* a odstranit jejich ředitele F. Síse.⁷¹³ Tento postup však vyvolal nechuť i u tradičních nacionalistů jako byli Viktor Dyk či dr. Antonín Hajn. Spor Dyka a Hodáče musel dokonce řešit čestný stranický soud.⁷¹⁴

Právě rozporů v národní demokracii využívala od počátku Národní liga, která stála za křídlem Dykovým. Její propaganda byla pravdivá v tom, že Hodáč měl skutečně za úkol přivést národní demokracii do řad hradních stran. Tvrzení, že Hodáčova klika usiluje o nejen Dykův senátorský mandát, ale i o jeho hlavu, byla však přehnaná. Ligistické propagandě však nahrávalo, že proti Dykovi ve stejné době vystupoval i tisk legionářský a tisk socialistických stran. Tyto orgány vyjadřovaly nepokrytě obavy z toho, že „zatvrzelí a nepoučitelní šovinisté a radikálové“ zavedou Čs. národní demokracii do úplné izolace.⁷¹⁵ Dyk v této situaci musel reagovat, ale jeho boj byl marný, neboť se idealisticky bránil útokům ze všech

⁷¹² DYK, V.: *O národní stát 1917–1931*. Svazek IV, 1925–1928. Praha 1937, s. 500–501.

⁷¹³ František Sís (nar. 5. 9. 1878) byl blízkým spolupracovníkem K. Kramáře již v letech 1910–1918 jako generální tajemník strany mladočeské. Přesto, že byl účastníkem odboje, poslancem Revolučního Národního shromáždění a místopředsedou Československé národní demokracie, byl Hodáčem v r. 1931 odstraněn z *Národních listů* a z politiky vůbec. Zemřel 17. 8. 1938 v Praze.

⁷¹⁴ ANM, Pozůstalost Karel Kramář, karton Záležitosti Čs. národní demokracie 1921–37. Jednání smírčího soudu probíhalo 5. 6. 1930 v Plzni, předsedou byl poslanec F. Lukavský, zástupcem Hodáče posl. F. Ježek a V. Dyka zastupoval A. Hajn.

⁷¹⁵ FIC, V.: *Národní sjednocení v politickém systému Československa 1930–1938*. Příspěvek ke kritice českého buržoazního nacionalismu. Praha 1983, s. 12.

stran. Dodnes imponuje jeho smysl pro čest a velká míra osobního nasazení a odvahy, s jakou hájil svoje názory, ačkoliv se často pohybovaly mimo pevnou půdu reálné politiky. Tragická smrt ve vlnách Jadranu v květnu 1931 ukončila jeho donkichotské snažení.

Dykovou smrtí se uvolnila cesta Hodáčově politické linii. Posledním protivníkem zůstal generální tajemník strany František Hlaváček, který se nakonec rozhodl podat demisi a byl nahrazen dr. V. Horákem.⁷¹⁶ Při této příležitosti zaslal 13. října 1931 předsedovi strany obsáhlý dopis, ve kterém obvinil Hodáče z protistranické činnosti. Z hlediska vztahu k Národní lize je pro nás zajímavá pasáž obsahující kritiku samotného předsedy Kramáře. Hlaváček totiž varoval Kramáře, aby se při svých rozhodnutích nedal tlačit doleva lidmi, stojícími často i mimo stranu. Výsledkem je měkká a nerozhodná politika, která nahrává Národní lize. Ta z této situace těží nové členy, neboť sama propaguje nekompromisní nacionalismus, kterého již národní demokracie není schopna. Závěr dopisu je pak výzvou Kramářovi, aby se přes Hodáčův odpor postavil do čela „lidového hnutí opravdu veliké nacionální fronty silné státotvorné opozice“, které by bylo složeno z národních demokratů, stoupenců Národní ligy, fašistů a nespokojenců z ostatních stran, a které by smetlo česko-německou vládu. Tak by mohl být zužitkován i nedávný úspěch Národní ligy v obecních volbách, který vzbuzuje i mezi národní demokracií hojně sympatie.⁷¹⁷ Oproti nápadu, který zazněl před dvěma a půl lety jde nyní již o jasně formulovanou myšlenku, vyslovenou na nejvyšších politických místech.

Není divu, že o uvolněného Hlaváčka projevil zájem Jiří Stříbrný. Dokonce s ním několikrát osobně jednal o možnosti nástupu do funkce ústředního tajemníka Národní ligy. Jednání nakonec skončila na mrtvém bodě, neboť Stříbrný přes všechnu snahu nebyl schopen uspokojit Hlaváčkovy vysoké finanční nároky.⁷¹⁸ Měl ostatně dost starostí s peněžní podporou přežívajícího křídla Hlaváčkových stoupenců a dalších skupin opozice v národně demokratické straně. Spolehnout se mohl na tři opoziční centra: Mladou generaci ČsND, místní organizaci strany na Královských Vinohradech a na frakci radikálních národních demokratů.

Radikální národní demokracie se ustavila bezprostředně před zemským sněmem strany v Čechách, který se konal na počátku roku 1930. Její kandidát na funkci předsedy zemského výboru ČsND prof. Bohumil Němec získal celou třetinu odevzdaných hlasů. V činnosti ji dále podpořily

⁷¹⁶ Od 27. 10. 1931 se stal generálním tajemníkem dr. V. Horák. Frant. Hlaváček (nar. 2. 11. 1876) byl významným účastníkem I. odboje. Od r. 1925 byl generálním tajemníkem národní demokracie. Od r. 1931 působil jako nezávislý novinář, za okupace se zapojil do protinacistického odboje a byl vězněn. Zemřel 15. 10. 1974.

⁷¹⁷ ANM v Praze, Pozůstalost Karel Kramář, karton 27, Mezistranické spory.

⁷¹⁸ AKPR, karton 162, T-475/27, zpráva důvěrníka ze 14. 10. 1932, T-9/34. K okolnostem Hlaváčkovy abdikace srov. ANM, Pozůstalost František Hlaváček, karton 2–4, disciplinární soud strany, výstřižky z tisku, korespondence.

aféry Sísova a Hlaváčkova. Vůdce této frakce Adolf Dušek se chystal odejít se svými stoupenci do opozice, ale nemělo smysl tam odvádět jen nevelkou skupinku. Proto se pokoušel získat Kramáře, s jeho pomocí odstranit Hodáče a teprve potom převést celou národní demokracii do opozice. Pokud však za Hodáčem stál Preiss a koncern Živnobanky, nemohl se mu tento plán zdařit. Radikální národní demokraté tedy zůstávali dále členy ČsND, konali schůze a ve Stříbrném tisku vydávali prohlášení proti perzekuci „národního hnutí“, za niž považovali procesy s českými fašisty, kteří se podíleli na židenickém puči. Kritizovali svoji stranu, že se nepostavila do čela boje proti „zlořádům dnešního režimu“ a volali po konečném řešení případu Karla Perglera, kterému prý Beneš neprávem odmítal udělení státního občanství.⁷¹⁹ Z opozičních skupin v národní demokracii byli radikálové Stříbrnému nejbližší.

Mluvčím opozice v Mladé generaci byla skupina sdružená kolem revue *Národní myšlenka* v čele s Vlastimilem Klímou a Ladislavem Rašínem. Svůj program „integrálního nacionalismu“ inspirovaný názory Viktora Dyka o československém národním státu se tato skupina snažila teoreticky podpořit přejímáním některých ideologických motivů italského fašismu. Na říšském sjezdu Mladé generace v únoru 1932 strhla tato skupina vedení na sebe a začala prosazovat záměry, které byly velice blízké linii Stříbrného Národní ligy. Tyto ideologické kontakty zesílily v době jihlavského procesu, kde se obžalovaný Jiří Stříbrný výrazně politicky sblížil se svým obhájcem JUDr. Ladislavem Rašínem.

Politické názory hlásané Rašínovou skupinou lze shrnout do několika bodů. Požadovali úplnou autonomii Mladé generace v rámci strany, omezení pravomocí užšího předsednictva ÚVV, které uzurpovala Hodáčova frakce a obnovení principů stranické demokracie a kontroly vedoucích orgánů členstvem. V širším politickém smyslu požádali proklamaci jediného československého státního národa a omezení politických i kulturních práv národnostních menšin, zejména sudetských Němců. V ekonomické sféře požadovali návrat k liberalismu, který by spolu s podlomením moci německé buržoazie měl zastavit růst hospodářské krize. Žádali zároveň i změnu volebního řádu, odstranění vázaných kandidátních listin a stranických poslaneckých reversů. V zahraniční politice kritizovali Beneše, že se spoléhal na neschopnou Společnost národů a neprosazoval místo toho „slovanskou politiku“. Na základě toho vyzývala Mladá generace národní demokracii k odchodu z česko-německé vládní koalice.⁷²⁰ Jádrem některých tezí byla racionální východiska, ale vcelku byla tato argumentace spojením Kramářovského novoslovanství, politického totalitarismu a sociální demagogie v duchu politiky Stříbrného Národní ligy.

⁷¹⁹ *Expres*, 18. 6. 1932.

⁷²⁰ Nejúplněji jsou názory na jednotlivé otázky vyloženy v rezolucích sjezdu Mladé generace ČND, konaného 7. a 8. 1. 1933. ANM, Pozůstalost Antonín Hajn, karton 143.

Poměr mezi vedením strany a pravicovými radikály se vyhrotil v době vládní krize v listopadu 1932. Po vstupu národní demokracie do obnovené Malypetrovy vlády přerostl v otevřený konflikt. Dne 13. 11. 1932 svolala Rašínova skupina manifestační schůzi Mladé generace do hotelu Zlatá husa, kam se sešlo na 250 delegátů. Výsledkem byl poněkud nejasný dokument, který hovořil o všeobecném úpadku politického života. Přítomni byli i delegáti za Národní ligu a Stříbrného redaktor Karel Werner o tom přinesl obšírnou zprávu pod názvem „Mládež národní demokracie vyslovila nedůvěru vedení strany“.⁷²¹ To byl již vyložený rozkol, na který národně demokratický tisk reagoval prohlášením, že mládež strany půjde za Kramářem a nikoliv za Stříbrným a jeho pomocníky.⁷²²

Krize dostoupila vrcholu, když bylo Rašínovo vedení Mladé generace rozpuštěno a zastaven jeho časopis. V nových tiskovinách se objevovaly články blízké rétorice „stříbrňáků“, ale ideové sepětí autoři popírali „s poukazem na to, že jde o pouhé sypání písku do očí, jímž chce Hodáčova skupina zakrýt své zjevné benešofilství.“⁷²³ Činnost Rašínovy skupiny získala okamžitě podporu ostatních opozičních skupin v národní demokracii a vyvolala zájem i u všech pravicových uskupení, Národní ligu nevyjímaje. Situaci mělo vyřešit svolání společných porad, ale ty se nikdy neuskutečnily. Místo toho konaly frakce svoje vlastní sjezdy a vystupovaly jménem celé strany. Postupem času však peníze a vliv pracovaly přece jen pro Hodáče. Teprve poté, co se mu podařilo získat jisté zkušenosti v boji proti opozici od agrárníků, kteří stranický rozkol před nedávnem překonali, přistoupil Hodáč k rozhodující akci.

Okamžikem zlomu se měl stát pečlivě připravený V. sjezd strany, který byl svolán na dny 26. až 28. 5. 1933 do Bratislavy. I samo místo bylo vybráno starostlivě a po zvážení všech zkušeností, neboť inscenovaný zemský sjezd Mladé generace v Piešťanech⁷²⁴ se díky specifickým slovenským podmínkám zdařil. Sjezd strany se měl manifestačně vyjádřit pro Hodáče, potlačit opozici, sjednotit národně demokratické odbory, posílit autoritu ÚV a zabránit, aby se do budoucna z Mladé generace ČsND stala základna opozice (mimo jiné i snížením věkové hranice na 26 let i pro funkcionáře).⁷²⁵ Opozice se na sjezd připravovala s vědomím vlastní slabosti. U ostatních mohla v tomto klíčovém střetnutí očekávat podporu snad jen morální.

⁷²¹ Pondělní list, 14. 11. 1932.

⁷²² Národní listy, 16. 11. 1932.

⁷²³ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 16.

⁷²⁴ Zemský sjezd Mladé generace na Slovensku se sešel 12. 2. 1933. Delegáti byli pečlivě vybráni, neboť předseda zemského výboru na Slovensku V. Mikyňa opozici jedno-duše rozehnal a do měsíce vybudoval nové orgány. Vysoké procento rolníků mezi delegáty zabezpečovalo klidný průběh podniku.

⁷²⁵ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 22.

Stříbrného tisk v době očekávání sjezdu podával podrobné zprávy o vývoji poměrů v národní demokracii. Odpovídalo to ostatně i touze po politické pikantnosti, které nevadilo, když občas šlehla i spojence. Proto se zaujetím komentoval dokonce i defetistické nálady v řadách opozičníků, kterým dala podobu aforismu dr. Nesnídalová z Plzně slovy: „Na sjezdu to nevyhrajem, ale náš další práci zdar!“ Polední list si však více považoval L. Rašína, kterého pasoval na hlavního mluvčího opozice a jásal na „podivuhodnou jednomyslností a vůlí po solidaritě“, jež spojovala odpůrce Hodáčovy. Stříbrného redaktori chválili A. Hajna, který spojil svůj osud s radikály a v případě neúspěchu chtěl založit vlastní stranickou frakci. Pochvalovali si odštěpeneckou organizaci na Královských Vinohradech, která se sama povýšila na jedinou oprávněnou ochránkyni odkazu V. Dyka. Nepochybovali, že „národně demokratická opozice proti hodáčovskému vedení vystoupí na bratislavském sjezdu jednotně“.⁷²⁶ Od tohoto vystoupení si Stříbrný mnoho sliboval.

Žádné z očekávání se nesplnilo. F. X. Hodáč připravil celý sjezd velmi pečlivě – počínaje výběrem delegátů, přes udělení mandátů až po rozvrh vlastních řečnických vystoupení. Opozice se téměř nedostala ke slovu a její ojedinělé projevy byly rychle smety se stolu. Častým argumentem jejich odpůrců bylo tvrzení, že politika strany národně demokratické se nedělá přes Polední list nebo *Expres*. Hodáče podpořil v telefonickém projevu i nemocný Kramář. Do nového ústředního výboru, který byl výrazně redukován, se dostal již jen jediný člen, který spíše formálně náležel k opozici – Ladislav Rašín, který se stal třetím jednatelem. Hodáč ovládl pole a přes všechny věštbý ligistického, ale i národně socialistického tisku se jeho strana nerozpadla. Velkým úspěchem bylo potření opozičních nálad v Mladé generaci, která se vrátila do lůna strany. Jen nemnoho opozičníků opustilo Bratislavu předčasně s tvrzením, že je jim milejší Stříbrný než Hodáč, který si stranu koupil a nyní ji prodává každému a chce ji dovést tam, kam již před ním mířil Stránský.⁷²⁷ Nepokrytě dávaly tyto hlasy najevo zejména nechuť spolupracovat ve stávající vládní koalici s Němci.

Stříbrného tisk se nerozpakoval při pokračujících útocích proti národní demokracii zesměšnit i svoje chráněnce z řad opozice.⁷²⁸ Polední list konstatoval, že na bratislavském sjezdu rozhodly peníze průmyslníků investované do napodobeniny maďarských gulášových voleb. Slovenští delegáti se napájeli v přilehlých restauracích pivem a vínem, pletli si členy předsednictva, z nichž v každém viděli nepřítomného Kramáře a podrážděně ryčeli při vyslovení jmen opozičníků, s nimiž byli předběžně se-

⁷²⁶ Polední list, 24. 5. 1933.

⁷²⁷ Nedělní list, 28. 5. 1933. Podle těchto novin prohlásil i A. Dušek přímo na sjezdu, že je lepší jít se Stříbrným než s Němci.

⁷²⁸ Svědčí o tom titulky typu „Národně demokratická opozice zbita a vyhozena“. Srov. Nedělní list, 28. 5. 1933.

známeni.⁷²⁹ Vedení Národní ligy projevovale velkou péčí o osud opozice, ačkoliv popíralo všechna jednání o jejím přechodu do strany Stříbrného. Polední list napsal: „Lze nyní očekávat, že se stane pokus likvidovat všemi prostředky opozici. Dohoda s Rašínem zabezpečila tomuto v ústředním výkonném výboru zastoupení, ale oslabilá početné zastoupení opozice a zkompromitovala zásadovost jejího boje. (...) Nespokojené členstvo bude pozvolna opouštět stranu když vidí, že je zápas o její národní opoziční orientaci v dané době marný.“⁷³⁰

Rašín a jeho kolegové však nechtěli získat pochybnou slávu dvojnásobných odpadlíků, takže J. Renner zaslal obratem Polednímu listu sdělení, že Rašín postupoval v Bratislavě zcela v intencích národně demokratické opozice. Opozice ostatně neměla cíle, které jí přikládal Stříbrný, nesouhlas se týkal zejména taktických otázek. Někteří z opozičníků (např. V. Klíma) dokonce vydali v Národních listech protestní vyhlášení proti zneužívání svého jména stříbrňáckým tiskem.⁷³¹ Polední list uveřejnil Rennerovo prohlášení se zlomyslným komentářem. Renner byl totiž před sjezdem zvolen předsedou organizace na Královských Vinohradech. Jeho voliči určitě nepředpokládali, že se v průběhu sjezdu dohodne s vedením strany. Je tedy na řadových členech opozice, aby reagovali na počínání svých předáků, dokončil komentář Polední list.⁷³²

Vinohradští i členové Mladé generace se třebaš oklikou vrátili do řad ČsND. Jejich předáci zaujali opět svoje místa nebo byli prozatím odsunuti do pozadí, i když bylo nepochybné, že se s nimi ještě počítá. Jinak tomu bylo s radikálními národními demokraty, kteří se nejvíce zkompromitovali kontakty s Národní ligou i s NOF. Proto bylo rozhodnuto se jich s konečnou platností zbavit. Odsunuti mimo stranu měli pak sloužit jako její nátlaková organizace na periferii české pravice. Na bratislavském sjezdu se ozvaly hlasy toužící po vyloučení A. Duška a jeho stoupenců. Vedení strany však čekalo, že radikální frakce raději stranu opustí sama. Nebránilo se, ani když v červenci 1933 začal radikální národní demokrat K. Locher s podporou Stříbrného vydávat nezávislý týdeník Hlas.⁷³³ Očekávalo se dokonce, že Dušek převede své stoupence rovnou ke Stříbrnému, zvláště poté, co se většina opozičníků podrobila vedení. Nepočtený zbytek však už pro Stříbrného ztratil přitažlivost. Liga měla zájem o radikální národní demokraty jen potud, dokud jí svou činností zajišťovali příliv nových členů. Svoji roli sehrály i Duškovy vůdcovské sklony, které jej znepráčetily jak se Stříbrným, tak i s Gajdou.⁷³⁴

⁷²⁹ Polední list, 30. 5. 1933.

⁷³⁰ Pondělní list, 29. 5. 1933.

⁷³¹ Národní listy, 29. 5. 1933.

⁷³² Polední list, 30. 5. 1933.

⁷³³ Nezaměňovat s dřívějším katolickým Hlasem, tento stejnojmenný pondělník vycházel pouze v letech 1933–34, později jako Hlas Národní fronty.

⁷³⁴ AKPR, 9/34, Národní liga, zpráva důvěrníka z 10. 10. 1933.

K akci se vedení ČsND odhodlalo až poté, kdy se v září 1933 radikální národní demokracie konstituovala jako formálně samostatná politická strana.⁷³⁵ Teprve pak bylo členství v Radikální národní demokracii prohlášeno ÚVV za neslučitelné s členstvím v národní demokracii. Část opozičníků pak své členství v Radikální národní demokracii raději odvolala, ale i ti, kteří setrvali v opozici a byli vyloučeni, se s rodnou stranou nakonec spojili. Na bázi Národního sjednocení se totiž zakrátko se svými bývalými spolustraníky sešli.

Už v roce 1933 se národní demokracie střetla s agrárníky. Předmětem jejich sporu bylo prosazení tzv. obilního monopolu. Regulovaný dovoz obilí by totiž posílil domácí zemědělce a tím agrárníky, zatímco národní demokraté považovali za přijatelné sanovat průmysl a napomoci mu v hledání nových odbytišť v zahraničí. Do opozice hnala národní demokracii i zjevná snaha agrárníků řešit inflaci devalvací koruny. ČsND se nakonec rozhodla v únoru 1934 odejít z vlády. Neodcházela ráda, neboť se jí nepodařilo prosadit zájmy Živnobanky. Doufala však, že jí vstup do opozice zajistí hlasy, které ji brzy přivedou zpět a posílenou. Pro jistotu si vedení strany nechávalo otevřená zadní vrátka a současně s tvrdými výroky na adresu kabinetu hledalo i kompromis, který by národní demokracii přivedl zpět do vlády. Odchod ČsND z vlády vyvolal nadšení především v řadách bývalé i stávající národně demokratické opozice, která v tomto kroku viděla potvrzení správnosti svých zásad. Vedení strany samo však tak nadšeno nebylo a vylévalo si vztek i v tisku. Národní listy jako nikdy předtím napadaly všechny případné protivníky tak tvrdě, že musely být pravidelně zabavovány pro hanobení republiky, šíření nepravdivých zpráv a poškozování veřejného pořádku.⁷³⁶ Hlavním terčem národně demokratické nenávisti se stali agrárníci a vedle nich sociální demokraté, na něž byla svalována vina za devalvací koruny. Tyto aktivity vyvolaly zájem krajní pravice, takže složité manévry, které nakonec vyvrcholily vznikem Národního sjednocení, mohly začít.

Konečnou fází integračního záměru mělo být vytvoření bloku pravice, který by soustředil národní demokraty, všechny pravicové skupiny včetně fašistických, opozičníky v živnostenské straně (ČsŽOSS) a podkarpatské nacionalisty. Pokud by se k tomuto uskupení přidali i nespokojenci z řad členů lidové strany a slovenští ľudáci, mělo podle svých tvůrců nadějí stát se rovnocenným protivníkem agrárníků a vynutit si na nich potřebné ústupky. Sjednocovací proces však nebyl snadný. Jeho počátkem mělo být spojení fašistických elementů do tzv. Národní fronty. Ta se ustavila už 7. 4. 1934 a vytvořila ji desítky fašistických organizací, mezi nimiž nepochybně hrála prim Národní obec fašistická (R. Gajda, J. Branžovský), Duškovi radikální národní demokraté a dále Národní strana živnostnictva

⁷³⁵ *Český antifašismus*, s. 390. K ustavení došlo v paláci Metro 24. září 1933.

⁷³⁶ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 36.

a obchodnictva v ČSR, Národní tábor, Selský svaz a další.⁷³⁷ Předsedou Národní fronty se stal prof. F. Mareš, který měl bránit pnutí uvnitř tohoto nesourodého organismu. Jeho jednotící role se však střetávala s politickými ambicemi A. Duška, R. Gajdy a dalších. Nakonec pro neustálé rozpory namísto organizačního splynutí naplánovaného na červenec 1934 došlo k roztržitému sil. Nejprve se distancoval Národní tábor a počátkem srpna 1934 odešel i Gajda s částí organizací NOF. Tím však v Národní frontě převážil vliv Duška a jeho radikálních národních demokratů, což usnadnilo vytvoření společné platformy s ČsND i Stříbrného Národní ligou.

Stříbrný se již od počátku roku 1934 ohlížel po vhodném politickém partnerovi, který by umožnil Národní lize důstojnější výsledek v očekávaných volbách. Do Národní fronty nevstoupil zejména z prestižních důvodů, neboť se tam sešlo již příliš mnoho ambiciózních politiků a vyčkával. Když se fikce Národní fronty v létě 1934 zhroutila, vystoupil Stříbrný s návrhem, který vycházel vstříc vyčerpaným národním demokratům. V úvodníku nazvaném Ku sjednocení národní opozice nabídl ČsND jednání na základě pravidla rovný s rovným.⁷³⁸ Tato rovnost nebyla formální, ale projevovala se i ve volbě stejných prostředků agitace a propagandy, ve vytýčení shodného nepřítele a v obdobném postavení v politickém systému.⁷³⁹

Národní demokraté vypracovali směrnice pro společný postup s Národní ligou na poradách 5. a 6. září 1934 v Kramářově sídle ve Vysokém nad Jizerou. Podle Kramáře nebylo žádoucí sjednat se Stříbrným něco napevno, měla se spíše pragmaticky sledovat situace a v případě příznivého vývoje z ní i něco vytěžit. Případný společný postup neměl být „založený na nějaké hluboké organizaci, ale přece tak, aby veřejnost byla poněkud připravena na další budoucí spolupráci. (...) Heslem a zásadou musí být dohoda ‚spolu a vedle sebe‘.“⁷⁴⁰

Hlavním motorem snah po urychleném splynutí obou politických uskupení byli J. Stříbrný a F. X. Hodáč. Kramář byl pro oba tábory pouhou figurkou, a jeho názory nebyly akceptovány. Oběma mužům akce šlo o vlastní pozici a proto o čas. Každý z nich si představoval pod pojmem politického spojení něco jiného a oba věděli, že v dalším kole je čeká vzájemný souboj o definitivní moc nad novým celkem.

Zatímco Národní demokraté se snažili formulovat politický program budoucího uskupení, praktický demagog Stříbrný se soustřeďoval na organizační stránku věci. Odmítal pouhé volební souručenství a požadoval úplné sloučení všech složek. Přitom argumentoval tím, že společná volební kandidátka by působila dojmem záchranného pásu pro ČsND. Volič by podle něj neuvěřil slibům, že nový politický subjekt se po volbách nevrátí k původní vládní národně demokratické politice. Dalším důvodem

⁷³⁷ Český antifašismus, s. 237.

⁷³⁸ Nedělní list, 22. 7. 1934.

⁷³⁹ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 48.

⁷⁴⁰ SÚA, Pozůstalost dr. F. X. Hodáče, národní demokracie 1934.

ke sloučení byla podle něj i nutnost potřit stále činné odstředivé síly ve všech složkách proponovaného seskupení. Navíc by se jistě objevily i nové rozpory na styčných plochách bývalých soupeřů – někteří národní demokraté nesouhlasili s fašistickými metodami politického boje, ligisté i členové Národní fronty zase obviňovali vládní ČsND z odpovědnosti za politické poměry, proti kterým bojují.⁷⁴¹

Stříbrný zašel tak daleko, že zcela pragmaticky navrhl zrušení Národních listů i Národa, aby ušetřené finanční prostředky mohly posílit prosperující listy vydávané jeho nakladatelstvím Tempo. Krajinický tisk navrhol nahradit mutacemi vlastního Poledního listu. Jako znalec možností sdělovacích prostředků se správně domníval, že by touto cestou mohl ovládnout budoucí Národní sjednocení.

Symbolicky na 28. října 1934 měl být proklamován vznik strany Národního sjednocení, proslulé heslem Nic než národ! V rámci oficiálních oslav vzniku republiky měly zaznít úvodní projevy propagující toto hnutí. Stříbrný, který byl nadšen slibným vývojem, však tajemství neudržel a na veřejné schůzi Národní ligy na Slovanském ostrově veřejně vyhlásil: „Může-li si podat ruku poslanec Beran s Najmanem a Klofáč s Meissnerem, proč by si nemohl podat ruku Kramář s Jiřím Stříbrným. Není třeba mít obav, že by nový národní šik byl stranou pánů a boháčů, nikoli velké národní hnutí.“⁷⁴²

Vlastní dohoda byla fakticky podepsána již 27. října, a to mezi národními demokracií, Národní ligou a Národní frontou. Ligistické představy však nespĺňovala, neboť národní demokraté ji prosadili jako smlouvu o volebním souručenství se společným programem a společným postupem navenek a koordinačním výborem složeným z předsedy Kramáře a místopředsedů Mareše a Stříbrného směrem dovnitř. Teprve v závěru dokumentu se plánovalo případné těsnější spojení, které však bylo limitováno množstvím podmínek.⁷⁴³

Jedním z prvků velmi postupného sjednocování rodícího se Národního sjednocení bylo zakládání společných akčních výborů. Ty měly na přelomu let 1934/35 doložit aktivitu zdola, které se však příliš nedostávalo. I v Národní lize panoval odpor proti spojení s národní demokracií. Zejména staří stoupenci Stříbrného, kteří s ním prodělali i národně socialistickou periodu, odmítali spojení s nepřátelskou „stranou kapitálu“. Otevřený nesouhlas však z vlivných členů projevil jen Karel Horký tím, že z Ligy vystoupil.⁷⁴⁴ Jeho časopis Fronta se zakrátko změnil z protihradního ve vysloveně prohradní. Národní liga požadovala od partnerů úpravu

⁷⁴¹ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 50–1.

⁷⁴² SÚA, Policejní reziduum Praha, P 85/29, č. 20.390/34 ze dne 10. 10. 1934.

⁷⁴³ ANM v Praze, Pozůstalost Karel Kramář, Národní sjednocení.

⁷⁴⁴ Mladý venkov, 12. 10. 1934. Karel Horký (1879–1965), zeť J. Düricha, v protihradní opozici hledal uspokojení osobní nelásky k E. Benešovi a dílem i k prezidentu Masarykovi pro pocit krivdy spáchané na jeho tchánovi.

vztahů, ale interní instrukce hovořily o obezřetnosti, zachování vlastní struktury a potřebách vlastního hnutí. Ústřední výkonný výbor Ligy už 9. 12. 1934 zmocnil předsednictvo strany, „aby s největším urychlením připravilo a provedlo úplné splnutí Národní ligy s ostatními složkami Národního sjednocení v jednotné hnutí s jednotným členstvím a jednotným vedením.“⁷⁴⁵ Stříbrného důvěrník František Schwarz už vypracoval i směrnice.

Počátečním krokem na společné cestě se mělo stát splnutí mládežnických organizací všech tří složek. První velkou akcí Mladého Národního sjednocení byl sraz konaný 21. února 1935 v Měšťanské besedě. Celý podnik pod heslem Nic než národ! zaváněl fašismem, od oslovení „kamaráde“, přes pozdravy vztyčenou pravicí až po termíny „vůdce“ a „říšský sraz“.⁷⁴⁶ Mezi četnými hosty na „lavici vůdců“ zasedl vedle Hodáče a Mareše i Jiří Stříbrný. Podle jeho vystoupení bylo zřejmé, že Národní liga nejpříměji sleduje cestu ke sloučení. Stříbrný ovládl i jednání srazu, když jej absence Kramáře učinila nejvýznamnějším bojovníkem mezi přítomnými politiky.

V následujícím období převzal Stříbrný do svých rukou veškerou iniciativu. Na 16. a 17. března 1935 svolal do Prahy sjezd Národní ligy. Jeho jednání potvrdilo správnost dosavadní politiky strany a vyslovilo se pro rozpuštění Národní ligy ve prospěch jednotné národní opoziční fronty. Stříbrný postupoval k vytčeným cílům rychle a své partnery stavěl před hotové věci. Ve své kariéře již po několikáté směřoval strmě nahoru, jenže tentokrát to bylo naposledy. Byl však zjevně ve formě a dařilo se mu udržovat náskok před oponenty. Z četby Poledního listu je zřejmé, že většinu svých nejbližších plánů prozrazoval předem s prostým cílem. Kdyby je nemohl splnit pro odpor koaličních partnerů, padla by vina na jejich hlavy. Národní demokraté si ve své situaci nemohli dovolit žádný přehmat, neboť všechny kroky byly pro ně kroky existenčními. Proto přijímali Stříbrného pokyny, ačkoliv nebyly v souladu s jejich vlastními plány.

Za této situace se sešel 14. dubna 1935 v Kramářově vile ÚVV národní demokracie, jehož jednání se zúčastnili i Mareš a Stříbrný. Právě na tomto jednání bylo dosaženo dohody ve věci úplného sloučení všech tří politických subjektů, jen její naplnění bylo odsunuto na dobu povolební. Národní demokraté se totiž ještě stále kojili myšlenkou, že se jim podaří zachovat vlastní stranu a naopak do ní vtáhnout členskou základnu Národní ligy i Národní fronty. Tomu navštědčovalo i to, že Stříbrný i Mareš měli být kooptováni za členy ÚVV ČsND.⁷⁴⁷

Ústřední výkonný výbor Ligy se sešel hned dva dny nato. Z obsahu jednání je zřejmé, že se tu nepokrytě dělila kořist. Stříbrného muži kalkulovali počty míst ve vedoucích orgánech Národního sjednocení a se stejným zaujetím počítali poslanecká a senátorská křesla, která by mohli ob-

⁷⁴⁵ Demokratický střed, 15. 12. 1934.

⁷⁴⁶ Fic, V.: *Národní sjednocení*, s. 62.

⁷⁴⁷ Lidové noviny, 16. dubna 1935.

sadit. Požadovali, aby v případě, že Národní sjednocení získá celkově pouhých 25 mandátů, byly rozděleny tak, aby národní demokraté obdrželi 15, Liga 8 a Národní fronta 2. S každým dalším získaným mandátem měli být zvýhodněni partneři bývalé ČsND, a to tak, že by při optimálním počtu 48 poslaneckých a 24 senátorských míst nastala mezi oběma křídly parita. V tomto rozkladu byl ještě brán ohled na dosavadní postavení národních demokratů v parlamentu. Předsednictvo Národního sjednocení však bylo již budováno podle odhadované členské základny v sestavě: 13 ligistů, 8 národních demokratů a 3 zástupci Marešovi. Stříbrný požadoval pro sebe i místo 1. místopředsedy a pro svou stranu také funkci hlavního jednatele.⁷⁴⁸ K ustavení Národního sjednocení v podobě, jak ji navrhl Stříbrný, došlo 25. 4., ale sama Národní fronta přistoupila s konečnou platností k Národnímu sjednocení poté, co byl tento krok 28. dubna 1935 schválen generálním sněmem.

Bylo již načase, neboť se kvapem blížily parlamentní volby a tak ještě v tutéž neděli 28. dubna začal Stříbrný vydávat v Nedělním listu Epištoly k voličům, první pod názvem Jak zaopatříme lidem práci a chléb?⁷⁴⁹ Po ní následovaly ještě Proč a jak osvobodíme stát a národ od kořistnického panství stran?, kterou napsal ing. F. Schwarz a 3. epištola od Karla Kuta – Jak se socialisté s agrárními předáky o Vás rozdělili. Kampaň Národního sjednocení byla pojata velmi široce. I když číslu „16“, které si strana vylosovala, nebylo možno přiřknout žádnou zvláštní symboliku, zdobilo všechna viditelná místa. Šestnáctka dokonce svítila do noci i na průčelí Kramářovy vily.

Podrobnosti v líčení předvolební kampaně Národního sjednocení by vyžadovaly zvláštní studii. Omezme se proto jen na některé konkrétní údaje. Kalkulace, kterou udělali předáci strany na základě volebních výsledků z r. 1929 se později ukázala jako příliš optimistická. Nejenže předpokládala zachování a dokonce stálý růst členské základny politických subjektů sloučených v Národním sjednocení, ale navíc i tento nepravděpodobný růst značně zveličovala. Předpoklad, že na Vysočanech z původních 821 voličů bude v roce 1935 již 8 000, byl přinejmenším nadnesený. Celkové náklady na volby dosáhly 3 856 362,85 Kč, což byly peníze, kterými přispěly zejména finanční kruhy kolem Preisse.⁷⁵⁰

V předvolební kampani se odehrál jeden zajímavý moment, který může ilustrovat tehdejší politické poměry lépe, než dlouhá tabulka statistických údajů. Ještě před definitivním ustanovením Národního sjednocení probleskla zpráva, že ze Stříbrného tiskových podniků odchází jeho dlouholetý spolupracovník Ferdinand Kahánek. Pozoruhodné bylo, že si to bez váhání namířil do agrárnického tisku a vlastně přes noc se změnil ze zavilého kritika Hradu v opěvovatele jeho politiky. Důvody, které byly

⁷⁴⁸ Fic, V.: *Národní sjednocení*, s. 79.

⁷⁴⁹ Nedělní list, příloha, 28. 4. 1935.

⁷⁵⁰ Fic, V.: *Národní sjednocení*, s. 101.

později uvedeny, působí v souvislostech vyloženě komicky. Kahánek byl totiž agrárníky Stříbrnému jen zapůjčen, když potřeboval spolehlivého člověka. Nyní Stříbrný své lidi již má, takže si agrárníci vzali Kahánka zpět, protože před volbami potřebují mít v Praze zkušeného bojovníka proti socialistům.⁷⁵¹

Výsledek voleb nebyl vzhledem k vynaloženému úsilí a prostředkům adekvátní. Do poslanecké sněmovny Národní sjednocení volilo 456 353 (5,5 %) voličů a do senátu 410 095 (5,8 %). V prvním skrutiniu tak strana získala 8 poslaneckých křesel a 3 místa senátorská, z toho jen dva poslanecké mandáty mimo Prahu, v mladoboleslavském a plzeňském kraji. Z Národní ligy se stali poslanci kromě Stříbrného i Schwarz a Chmelík, senátorem pak Jindřich Trnoblanský. O zbývajících 9 poslaneckých a 6 senátorských mandátů, které vzešly ze 2. a 3. skrutinia, se rozpoutal boj. Strana celkem obsadila 17 poslaneckých a 9 senátorských křesel. Národní sjednocení se tak v pořadí úspěšnosti dělilo o 8.–9. místo se živnostníky.⁷⁵² Na to, že před volbami vyhlašoval Stříbrný boj nejprve o první, pak o druhé a třetí místo, byl tento výsledek potupný. Jen ve Velké Praze získalo Národní sjednocení 140 107 hlasy první místo před národními socialisty, kteří měli jen 107 200 voličů.⁷⁵³ Oproti volbám v r. 1929, kdy strany přesvědčily celkem 430 397 voličů, si nyní Národní sjednocení mírně polepšilo, což znamenalo přírůstek dvou mandátů k tehdejší 15. Pikantní však bylo, že v roce 1929 dobyla samostatně kandidující Liga jen tři poslanecká křesla, a tak volby 1935 dopadly pro národní demokracii tak, že „se musí nyní dělit se Stříbrným o mandáty, které by získala sama“.⁷⁵⁴

Pro představitele Národního sjednocení byl tento neúspěch těžkou ranou. I otrlí redaktoři podniku Tempo psali zpočátku velmi opatrně a rozpačitě. Pondělní list obešel ožehavé téma titulkem Volební vítězství na Moravě a jen Polnice volá v absolutním rozporu se skutečností sdělila čtenářům zajímavá fakta o tom, že „Koalice poražena – my na postupu. Do nového vítězného boje!“⁷⁵⁵

Když skončilo volební klání mezi politickými stranami, pustili se dočasní spojenci do sebe. Zisk nebyl tak tučný, aby uspokojil všechny. Zklamaný Kramář se pokoušel znovu a znovu uklidnit soupeřící skupiny, až se znechucen stáhl do ústraní. Tisk hned rozšířil zprávu, že se hodlá vzdát poslaneckého mandátu.⁷⁵⁶ Národní demokraté přistupovali k problémům klidněji, ale Stříbrný se nerozpakoval je ve svém tisku obvinít

⁷⁵¹ Polnice volá, 3. 2. 1935.

⁷⁵² Srov. *Poslanecká sněmovna ve IV. volebním období*. Sestavil Archiv Národního shromáždění. Praha 1935; NEČÁSEK, A.: *Poslanci a senátoři Národního shromáždění republiky Československé*. Praha 1936.

⁷⁵³ Pondělní list, 20. 5. 1935.

⁷⁵⁴ Lidové noviny, 21. 5. 1935.

⁷⁵⁵ Polnice volá, 25. 5. 1935.

⁷⁵⁶ Lidové noviny, 23. 5. 1935.

z toho, že připravili Ligu proti předběžným dohodám jeden poslanecký a jeden senátorský mandát. Kandidáti z Národní fronty byli zcela hozeni přes palubu, ačkoliv se snažili důkladným rozbořem dokázat, že i oni přispěli svojí troškou do mlýna zejména tam, kde sebrali hlasy Gajdové NOF.⁷⁵⁷

Konsolidovat situaci se pokusil jako první F. X. Hodáč, který nezískal mandát v prvním skrutiniu, neboť se sám odvážně zařadil až na 6. místo kandidátky. Dne 24. května vydal prohlášení, že nepřijme mandát ze 2. skrutinia. Měla to být pobídka ligistům, aby učinili podobný krok. Stříbrný však na obdobné okázalé gesto nepřistoupil, i když mu jinak nebylo cizí. On sám měl místo jisté hned v prvním kole voleb a nemínil se svým mandátem hazardovat. Většina novin vyjadřovala Hodáčovi za tento krok sympatie, jen České slovo jej obvinilo ze zbabělosti.⁷⁵⁸ Kalkul byl v zásadě dobrý a měl z Hodáče udělat když ne mučedníka, tedy alespoň hrdinného trpitele. Aby toto gesto vyznělo, muselo by být lépe načasováno. Hodáč se spolehl na Stříbrného důvtip a zapletl jej do podniku, se kterým dotyčný nechtěl mít nic společného. Třítýdenní handrkování o to, zda společně s Hodáčem odejde ze sněmovny i Jiří Stříbrný, učinilo z heroického výstupu dlouhou komickou frašku.

Stříbrný neměl tentokrát v plánu odejít, nebo se dokonce nechat odejít. Naopak se domníval, že poté, kdy se znechucený Kramář stáhl do ústraní a Hodáč nevstoupí na parlamentní půdu, má otevřené pole působnosti k tomu, aby Národní sjednocení ovládl. Proto nereagoval ani na výzvy Hodáče, ani na Kramářovo ujišťování, že odejdou spolu a hrdě. Tento postoj vyvolal nové zmatky mezi veřejností a hlasy o rozkolu. Dokonce se hovořilo o tom, že Národní sjednocení jako účelové volební zařízení skončilo a národní demokraté se půjdou k vítězným stranám poohlédnout po možnosti vstoupit do vlády. Stříbrného tisk neposkytoval v té době čtenářům řešení, neboť od politiky utekl tradičně k senzacím. Teprve v polovině června se veřejnost mohla uklidnit, Stříbrný totiž publikoval prohlášení, v němž se vzdal poslaneckého mandátu.⁷⁵⁹

Rezignace měla samozřejmě náležitou reklamu. I její časové naplánování na neděli bylo vypočítáno na efekt. Společný parlamentní klub poslanců a senátorů Národního sjednocení se usnesl požádat Stříbrného, aby setrval. Bylo to však jen gesto, neboť do uprázdněného křesla usedl okamžitě Stříbrného mladý spolupracovník Karel Kut, který se dříve na čelní místa kandidátky nevešel. Stříbrný si svůj odchod ještě vyšperkoval sentimentálním projevem, v němž nechybí „práce pro vlast“ a vlastní zásluhy, čtvrt století poslanecké kariéry a nynější vyvrcholení, kdy Stříbrný o sobě říká: „...jdu z poslanecké sněmovny – odkud mě nemohla dostat

⁷⁵⁷ *Expres*, 27. 12. 1935.

⁷⁵⁸ *Národní listy*, 24. 5. 1935; *Lidové noviny*, 24. 5. 1935; *České slovo*, 24. 5. 1935.

⁷⁵⁹ *Nedělní list*, 16. 6. 1935.

celá koalice – sám, z vlastní vůle, z vlastního rozhodnutí.⁷⁶⁰ Zapomíná přitom, že byl již zbaven poslaneckého mandátu, přinucen složit ministerskou funkci, vyloučen z vlastní strany, tedy vícekrát poražen, než aby se mohl vydávat za permanentního vítěze. Za Stříbrného odchodem cítíme i finanční kalkul, neboť jeho tiskový podnik před volbami vydělával sice hodně, ale vše šlo zpět do nákladů. Po volbách takový odbyt tiskovin nečekal a bohatí mecenáši dávali pomalu od zkrachovalé strany ruce pryč. Bylo zapotřebí odpoutat se od Národního sjednocení, které nepřineslo žádoucí politický ani finanční efekt.

Proti Stříbrného rozkladným tendencím se národně demokratická část Národního sjednocení bránila zákulisním vyjednáváním o vstup do vlády. Na konci roku 1935 se objevilo v tisku i jméno jejího kandidáta na ministra, kterým měl být poslanec František Ježek.⁷⁶¹ Proti vstupu národních demokratů do vlády zřejmě nebyl ani E. Beneš, který o tom později řekl Šámalovi, že „proti návrhu vlády přijmout je do koalice nebyl, ovšem s podmínkou, že se rozejdou se Stříbrným“.⁷⁶² Stříbrný musel proto svoji vnitrostranickou politiku změnit a vystupovat jako obhájce jednoty. Jeho tisk ustoupil od výpadů proti Hodáčovi a jeho jednáním s agrárníky a věnoval se více otázkám sociálním.

Ještě na konci roku 1935 se i Stříbrný výrazněji veřejně angažoval. Vedla jej k tomu po rezignaci T. G. Masaryka nová prezidentská volba 18. prosince 1935. Ta vyvolala velkou vlnu protibenešovského odporu, do kterého se občas vmísily i osobní Stříbrného animozity. Noviny z nakladatelství Tempo podrobně rozvedly pod poutavým titulkem „Kandidát katolických kruhů a svobodných zednářů“ tři základní lži Benešovy kampaně. 1/ Není pravdou, že by Masaryk nikdy nepřipouštěl jiného kandidáta než Beneše, naopak „před různými politiky i v posledních dnech mluvil o možnostech jiných kandidátů“. 2/ Není pravdou, že by premiér Hodža osobně doporučil Benešovu kandidaturu a 3/ Beneš rozhodně není národním kandidátem, protože z českých stran pro něj hlasují jen socialisté a lidovci (133 volitelů), zatímco Němce podporují agrárníci, živnostníci, Národní sjednocení, Ľudáci i Gajda (158 hlasů). Beneš je tedy kandidátem nenárodních socialistů (včetně německých) a internacionálních komunistů.⁷⁶³

V následujícím období veřejná aktivita Stříbrného výrazně klesá. Daleko více se věnoval práci novinářské a spisovatelské. Co však nebylo veřejně proklamováno, probíhalo uvnitř Národního sjednocení skrytě. Od roku 1935 vlastně nikdy neustal vnitřní boj o pozice ve straně. J. Stříbrný nebyl z těch, kdo by se vzdal po drobných neúspěších a tak postupně většinu své pozornosti soustředil na osobu F. X. Hodáče, svého největšího konkurenta a postupně i odpůrce. K jeho odstranění využil i starého

⁷⁶⁰ Tamtéž.

⁷⁶¹ Lidové noviny, 28. 9. 1935.

⁷⁶² AKPR, T 77/34, zápis z Benešova rozhovoru se Šámallem, 8. 2. 1937, T 1208/37.

⁷⁶³ Expres, 16. 12. 1935.

a nemocného Karla Kramáře. Nejšpinavější práci odvedl F. Schwarz, který postupně přesvědčil Kramáře, že pro osud hnutí je nutný Hodáčův odchod. Kramář Hodáčovi zazlívá zejména ztrátu finančních příspěvků a tak se nechal přesvědčit, že hlavním viníkem všech neúspěchů je právě Hodáč. J. Stříbrný si Kramářovy sympatie získal prohlášením, že kdykoliv toho bude třeba, vzdá se zcela politické činnosti a omezí se výhradně na činnost žurnalistickou, přičemž své tiskové orgány dá straně plně k dispozici.⁷⁶⁴ Sblížení Kramáře a Stříbrného probíhalo zejména ve společném odporu k Benešovi. Právě v této době oba pánové společně zpracovávali brožuru, k níž Kramář dodal podklady a Stříbrný ji dopracoval do výsledného tvaru – Kramářův soud nad Benešem.⁷⁶⁵

Jiří Stříbrný svolal 1. června 1936 do Káraného svých nejbližších patnáct spolupracovníků. Při jednání doporučil, aby se do nových výborů Národního sjednocení snažili dostat na vedoucí místa příslušníci Národní ligy, kteří by pak měli požadovat svolání nového sjezdu Národního sjednocení. V případě, že by ligisté snad nedosáhli většinu, měla se podle Stříbrného zahájit taktika opozice a především žádat přerušování jakýchkoliv styků se socialisty. Tento požadavek měl platit nejen pro vládní politiku, ale i pro činnost parlamentní a dokonce i v radničních klubech. Podle výroku Stříbrného pro koalici se socialisty byli jak Kramář, tak Hodáč. Stříbrný se nadále snažil prohloubit rozpory mezi Kramářem a Hodáčem a stěžoval si, že Hodáč nedodržel úmluvy o financování hnutí. Zároveň spolupracovníkům prý překvapivě sdělil, že se neměl spojovat s národními demokraty, ale raději s agrární stranou. Radikální křídlo národní demokracie by pak získal pod svůj vliv tak jako tak a v agrární straně by mohl svůj vliv rozšířit nejen na města, ale především na venkov, kde jej Národní liga citelně postrádala.⁷⁶⁶

Poměrně skrytý boj o moc ve straně probíhal po celý rok 1936 a v následujícím roce vyústil v otevřenou roztržku. Když se nepodařilo odstranit Hodáče prostřednictvím Kramáře, pokusili se jej ligisté i s jeho stoupenčí přímo vyloučit. Tím se však konflikt dostal na úroveň místních organizací a ukázalo se, že ve venkovských organizacích má Hodáčova linie jednoznačnou podporu. Za této situace musel Stříbrného podpořit i sám Kramář, který v případě masové podpory Hodáčovi hrozil demisí.⁷⁶⁷ Veřejně vypukla roztržka na konferenci pražského kraje Národního sjednocení 24. března 1937. Zde národní demokraty podpořila i skupina ligistických městských radních kolem věčně nespokojeného A. Chmelíka. Spor o počet mandátů do orgánů krajského výboru strany a odlišné názory na přípravu obecních voleb v Praze vyvrcholily prudkým sporem a následným odchodem Stříbrného a jeho společníků. Spolu se svým vůdcem opustilo jedná-

⁷⁶⁴ FIC, V.: *Národní sjednocení*, s. 125.

⁷⁶⁵ STŘÍBRNÝ, J.: *Kramářův soud*.

⁷⁶⁶ PASÁK, T.: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Praha 1999, s. 187.

⁷⁶⁷ Bohemia, 16. 3. 1937.

ní 36 ligistů včetně F. Schwarze, K. Kuta, A. Hübschmanna, K. Wenera a dalších. Tisk radostně referoval o problémech nepopulární strany.⁷⁶⁸ Na jedné z následujících ligistických schůzí bylo usneseno za přítomnosti J. Stříbrného, že liga bude v blízkých se obecních volbách kandidovat samostatně a obnoví svůj ústřední sekretariát. Na schůzi na Slovanském ostrově konané 4. dubna 1937 se situace vyhrtila až k použití násilí.

V této situaci učinila Hodáčova skupina, která ovládla prakticky celou stranu, gesto a prostřednictvím Kramáře nabídla ligistům smír. Podmínkou bylo, že J. Stříbrný a jeho intimus F. Schwarz odejdou zcela z politického života. Protože se však tato podmínka pro odpor Stříbrného ukázala jako nesplnitelná, přikročilo se ke krajním opatřením. Vlna vylučování postihla nejprve Stříbrného a postupně i jeho spolupracovníky. Jiří Stříbrný se pokoušel ještě manévrovat, ale jeho prostor byl značně omezen. Dne 18. dubna se v jeho listu objevila zpráva o vzniku „lidového hnutí v Národním sjednocení“, které je v protikladu k „panskému Národnímu sjednocení“ z řad bývalých národních demokratů.⁷⁶⁹ Ligisté se tak ustavili jako samostatná frakce zatím nerozděleného Národního sjednocení.

Lidové hnutí deklarovalo Kramářovy sympatie ke svému programu, takže se nakonec rozpoutal i boj o vůdce. Otázkou, s kým půjde Karel Kramář, se zabývali všichni. Správnou odpověď našel jako první komunistický tisk. Už 22. dubna se v Rudém právu objevil článek, který tvrdil, že vzhledem ke skutečnosti, že Živnobanka odmítá spolupráci se Stříbrným, lze s velkou pravděpodobností očekávat, že se Kramář „znovu obrátí na národně demokratickou víru.“⁷⁷⁰ Když se pak Kramář skutečně krátce před svou smrtí od Lidového hnutí distancoval, byl osud Národního sjednocení zpečetěn.⁷⁷¹ Po jeho smrti v květnu 1937 nebylo možno rozkladný pohyb zastavit.

Po odchodu bývalých ligistů se zbytek Národního sjednocení musel konsolidovat. Překvapivě ještě před jeho „ustavujícím“ sjezdem se 14. června 1937 nečekaně sešel v Praze V. obecný sjezd Národní ligy. Hlavní referát přednesl F. Schwarz, který z rozbití Národního sjednocení obvinil národní demokraty. Ti jediní neustále porušovali dohody a skupina v čele s Hodáčem usilovala o rozkol. Sjezd se přihlásil k myšlenkám K. Kramáře a byl zakončen promyšleným projevem J. Stříbrného, který novému „lidovému a demokratickému“ hnutí popřál velkou budoucnost a doporučil, aby sdružovalo jen „osoby smýšlející skutečně nacionálně a sociálně“. Poté proběhlo formální sloučení Národní ligy s lidovým hnutím Národního sjednocení a vzniklá strana dostala opět nový název – Národní liga, strana radikální, národní a demokratická.⁷⁷²

⁷⁶⁸ České slovo, 26. 3. 1937; Lidové noviny, 27. 3. 1937; Polední list, 1. 4. 1937.

⁷⁶⁹ Nedělní list, 18. 4. 1937.

⁷⁷⁰ Rudé právo, 22. 4. 1937.

⁷⁷¹ Národní listy, 24. 4. 1937.

⁷⁷² Národní politika, 15. 6. 1937.